

КОМПЕТЕНТІСНО ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД ДО РОЗВИТКУ ХУДОЖНЬО-ПЕДАГОГІЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Смирнова О. О.

Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди

Анотація. У статті розглянуто проблему формування професійної компетентності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва та обґрунтовано доцільність використання художньо-педагогічних технологій навчання для ефективності підготовки вчителів нового покоління.

Ключові слова: компетентність, творчість, професійна компетентність, компетенція.

Аннотація. Смирнова О. О. Компетентнісно орієнтований підхід к розвитку художественно-педагогических способностей будущих учителей изобразительного искусства. В статье рассматривается проблема формирования профессиональной компетентности будущего учителя изобразительного искусства и обосновывается целесообразность использования художественно-педагогических технологий обучения для эффективной подготовки учителей нового поколения.

Ключевые слова: компетентность, творчество, профессиональная компетентность, компетенция.

Annotation. Smyrnova O. The approach focused on the competence to development of art - pedagogical abilities of the future teachers of the fine arts. The problem of formation of the future teacher's professional competence is determined and the expedience of artistic-pedagogical technologies of teaching for effective preparation of teachers of a new generation is grounded in the article.

Key words: competence, creation, professional competence, competence.

Постановка проблеми. Зміни в змісті й структурі освіти мають глибинний характер і потребують розв'язання проблем підготовки вчителя, який усвідомлює свою соціальну відповідальність, постійно дбає про своє особистісне й професійне зростання. В сучасних умовах вищій педагогічний навчальний заклад покликаний забезпечити ефективну підготовку майбутнього вчителя, готового до особистісного, творчого розвитку учня та професійного вдосконалення. Актуальність цього завдання підвищується у зв'язку з впровадженням положень Болонської конвенції в національну освіту. Все більшого значення набуває високий рівень оволодіння фаховою майстерністю, що потребує вирішення питань наукового обґрунтування й практичного втілення системи професійної компетентності в педагогічну діяльність.

Необхідність послідовної перебудови системи вищої педагогічної освіти обумовлена не стільки обраними пріоритетними напрямками, скільки самоорганізаційними соціально-економічними, політичними, культурними

процесами. Професійно компетентна людина здатна не тільки взаємодіяти в професійному та особистісному планах, спираючись на власний досвід, але й постійно вдосконалювати та розширювати його межі.

Зазначимо, що майбутній учитель образотворчого мистецтва повинен також володіти фаховою методикою та практичними навичками організаційно-методичного забезпечення педагогічного процесу.

Аналіз публікацій і досліджень. Онтологічні основи й можливі механізми вирішення проблеми досліджують філософи, педагоги, психологи. Наукові дослідження О. В. Бондаревської, В. І. Бондаря, В. М. Гриньової, А. Й. Капської, В. С. Кузіна, І. М. Козловської, Б. М. Неменського, О. М. Пехоти, О. П. Рудницької, М. М. Ростовцева, О. П. Щолокової спираються на визначення єдності раціонального й чуттєвого в художньо-педагогічному становленні професіонала. Деякі вчені (Є. В. Андрушівська, М. К. Кабардов, А. І. Панарик, С. О. Сисоєва) розглядають професійну компетентність педагога як характеристику його особистості, його здатність та готовність практично досліджувати у своїй роботі різні види необхідних умінь як особливість якості вчителя.

Аналіз основних наукових концепцій та поглядів на художньо-педагогічну компетентність майбутнього вчителя образотворчого мистецтва свідчить про значущість даної проблеми і дає змогу прослідкувати еволюцію розвитку теорії компетентності та сучасне розуміння даного поняття. Всі існуючі підходи до вивчення природи професійної компетентності можна поділити на дві групи: філософські, практичні. Філософські аналізують місце компетентності в структурі особистості, її роль у розвитку останньої, отриманні досвіду життєдіяльності, співвідношення з морально-естетичним сприйняттям дійсності й ступенем залучення до світової культури. Практичні підходи використовуються для визначення компетентності, що піддається оцінці й вимірюванню.

Метою статті є методологічний аналіз художньо-педагогічних здібностей майбутніх учителів образотворчого мистецтва як компетентісно орієнтований підхід. Процес підготовки сучасного педагога-художника потребує максимального зближення психолого-педагогічних методів навчання та художніх навичок і вмінь. Необхідно, щоб студент усвідомлював важливість теоретичної підготовки для майбутньої практичної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Реформування освіти передбачає відновлення змісту навчання з орієнтацією на «ключові компетентності», оволодіння якими дозволить майбутнім учителям вирішити різні проблеми в професійному, соціальному, повсякденному житті.

Поняття «компетентність» у психолого-педагогічній літературі остаточно не визначено й у більшості випадків вживається інтуїтивно. На сьогоднішній день не існує однозначного розуміння поняття, структури й видів компетентності (В. О. Кальней, В. Ландшпер, Дж. Равен, А. П. Тряпціна, С. Є. Шишов, М. А. Чопанов тощо). Компетентність походить від латинського слова *competens (competentic)*, що в перекладі означає «належний», «здібний». Компетентність – це певна сума знань, яка дозволяє судити про що-небудь, висловлювати переконливу, авторитетну думку. Компетентний – знаючий, обізнаний у певній галузі, що має право за своїми знаннями або повноваженнями робити або вирішувати що-небудь. Часто автори змішують поняття компетенція та компетентність. Компетенція – це коло повноважень якої-небудь установи або особи; коло питань, у яких дана особа має знання, досвід [2, 12-13].

Оволодіння ключовими компетенціями є важливим завданням сучасної педагогічної теорії й практики. Аналіз наявних і проєктованих ключових компетенцій дозволяє визначити індивідуальні освітні стратегії, вибрати адекватні технології навчання, визначити механізми внутрішнього й зовнішнього оцінювання студента. Освітнім результатом при такому

підході виступає комплекс чи сукупність ключових компетенцій, що відбивають індивідуально-професійний розвиток майбутнього вчителя образотворчого мистецтва.

При характеристиці ключових компетенцій С. Е. Шипов і І. Н. Агапов відзначають п'ять основних потенціалів, якими повинна володіти особистість учителя. Це пізнавальний, моральний, творчий, комунікативний і естетичний потенціали, що сприяють спрямованості процесу розвитку особистості [3, 8].

Пізнавальний потенціал визначається, насамперед, об'єктом і якістю інформації, якою володіє особистість. Він також містить у собі психологічні якості, що забезпечують продуктивність пізнавальної діяльності людини. *Моральний потенціал* характеризується морально-етичними нормами, цінностями, устремліннями, що виробляються за допомогою емоційно-вольових і інтелектуальних механізмів і реалізуються у світовідчутті, світогляді, взаємодії з іншими. *Творчий потенціал* визначається комплексом умінь і навичок, здібностями до дії і мірою їхньої реалізації у визначеній сфері діяльності чи спілкування. *Комунікативний потенціал* оцінюється ступенем товарищескості, характером і міцністю встановлюваних контактів, а також динамікою соціальних ролей, що виконуються. *Естетичний потенціал* характеризується рівнем та інтенсивністю художніх потреб особистості і тим, як вона їх задовольняє.

Актуальність ключових компетенцій обумовлена також тими функціями, що виконують ключові професійні компетенції в життєдіяльності кожної людини. Насамперед, це - формування здатності навчатися й самонавчатися.

Автори стратегії модернізації змісту загальної освіти наводять характерні ознаки ключових компетенцій, зазначають, що ключові компетенції багатofункціональні. Компетенції відносяться до ключових,

якщо їх оволодіння дозволяє вирішувати різні проблеми в повсякденному, професійному чи соціальному житті. Також ключові компетенції вимагають значного інтелектуального розвитку: абстрактного мислення, саморефлексії, визначення своєї власної позиції, самооцінки, критичного мислення тощо.

Ірина Зимня у своїй роботі «Ключові компетенції - нова парадигма результату освіти» розкриває суть кожного з видів компетенцій:

1. *Компетенції, що відносяться до людини як особистості, суб'єкта діяльності та спілкування:* компетенції збереження здоров'я: знання й дотримання здорового способу життя, свобода й відповідальність вибору способу життя; компетенції ціннісно-змістової орієнтації у світі: цінність буття, життя, цінності культури, науки, виробництва; компетенції інтеграції: структурування знань, ситуативно-адекватної актуалізації знань, розширення об'єму отриманих знань; компетенції громадянина: знання й дотримання прав і обов'язків громадянина, свобода й відповідальність, впевненість у собі, власна гідність, громадянський обов'язок; компетенції самовдосконалення, саморегулювання, саморозвитку, особистої і предметної рефлексії; професійний розвиток, оволодіння культурою рідної мови та оволодіння іноземними мовами.

2. *Компетенції, що відносяться до взаємодії людини й соціальної сфери:* компетенції соціальної взаємодії з суспільством, колективом, сім'єю, друзями, партнерами, здатність до погашення конфліктів, співробітництва, толерантність, повага й прийняття іншого, соціальна мобільність; компетенції в спілкуванні: усному, писемному.

3. *Компетенції, що відносяться до педагогічної діяльності:* компетенції пізнавальної діяльності людини: постановка й розв'язання пізнавальних задач, нестандартне розв'язання, проблемні ситуації – їх створення й розв'язання, продуктивне й репродуктивне пізнання, дослідження, інтелектуальна діяльність; компетенції діяльності: гра,

навчання, праця, засоби й способи діяльності: планування, проектування, моделювання, прогнозування, дослідницька діяльність, орієнтація в різних видах діяльності; компетенції інформаційних технологій: прийом, переробка, видача, перетворення інформації (читання, конспектування), масмедійні та мультимедійні технології, комп'ютерна грамотність, володіння інтернет-технологіями [1, 41].

О. М. Дахін визначає особливий вид компетенції – освітню. На думку автора, це рівень розвитку особистості майбутнього вчителя образотворчого мистецтва, пов'язаний з якісним засвоєнням змісту освіти. Якісне засвоєння визначається вимогами і нормами до підготовки випускника ВНЗ.

З метою визначення місця загальних компетенцій особистості вчителя образотворчого мистецтва можна представити послідовне досягнення майбутнім учителем більш високого освітнього рівня як рух наступними сходинками: досягнення елементарної й функціональної грамотності, коли на доступному, мінімально необхідному рівні формуються первісні знання, світоглядні й поведінкові якості особистості, необхідні для наступного більш широкого й глибокого утворення; досягнення загальної освіти, що дає змогу особистості здобувати необхідні й достатні знання про навколишній світ й опановувати найбільш загальні способи діяльності, спрямовані на пізнання й перетворення тих чи інших об'єктів дійсності; розвиток загальних компетенцій, пов'язаних із формуванням на базі загальної освіти таких значимих для особистості майбутнього вчителя образотворчого мистецтва й суспільства якостей, що дозволяють найбільш повно реалізувати себе як педагога; оволодіння культурою та образотворчим мистецтвом, коли особистість усвідомлює не тільки ті матеріальні й духовні цінності, що залишені їй в спадщину попередніми поколіннями, але й здатна адекватно оцінювати свою особисту участь у розвитку суспільства, вносити свій внесок у

безперервний навчально-виховний процес як соціуму, так і цивілізації в цілому; формування індивідуального менталітету особистості — тих стійких глибинних основ світосприймання, світогляду й поведінки людини, що додають особистості властивість унікальної неповторності в сполученні з відкритістю для безперервного збагачення власних ментальних цінностей і здатністю до всебічної самореалізації в духовному просторі людства.

Згідно з положенням Міжнародного департаменту стандартів для навчання та освіти, поняття компетентності визначається як спроможність кваліфіковано здійснювати діяльність, виконувати завдання або роботу. Воно містить набір знань, умінь, навичок і відношень, що дають змогу особистості ефективно здійснювати діяльність або виконувати певні функції, які є необхідними для досягнення певних стандартів у галузі професії або видах діяльності. Компетентнісний підхід суттєво впливає також на підготовку вчителів образотворчого мистецтва. Тому розвиток художньо-педагогічної компетентності студентів повинен мати науковий, системний, комплексний характер і ґрунтуватися на результатах моніторингових досліджень.

Домінантою в сучасній освіті стає підготовка вчителів образотворчого мистецтва, фахова діяльність яких збагачується реалізацією міждисциплінарних мистецьких зв'язків у контексті глобального соціокультурного простору. Важливим стає їх вміння організувати навчальний процес як педагогічну взаємодію, спрямовану на художній розвиток особистості.

Висновки. Таким чином, формування художньо-педагогічної компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва — важлива складова сучасного освітньо-виховного процесу, зорієнтованого на підготовку висококваліфікованого фахівця, мобільного, активного,

творчого, спроможного забезпечити організацію навчально-виховного процесу, художній розвиток дитини та неперервний саморозвиток.

Література

1. Зимняя И. А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования // Высшее образование сегодня. – 2003. – № 5. – С. 34-42.
2. Компетентна освіта: від теорії до практики – К.: Пляди, 2005. – 120 с.
3. Шишов С. Е., Агапов И. Н. Компетентностный подход к образованию как необходимость // Мир образования – образование в мире. - 2001. – № 4. – С. 8-19.

ХУДОЖНЯ ВИШИВКА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Стефанюк Т. П.

Криворізький державний педагогічний університет.

Анотація. У статті розглянуто засоби формування естетичної культури майбутніх вчителів образотворчого мистецтва.

Ключові слова: естетична культура, художня вишивка.

Аннотация. Стефанюк Т. П. Художественная вышивка как способ формирования эстетической культуры будущих учителей изобразительного искусства. В статье рассматриваются способы формирования эстетической культуры будущих учителей изобразительного искусства.

Ключевые слова: эстетическая культура, художественная вышивка.

Annotation. Stephanjuk T. Art embroidery as a way of formation of aesthetic culture of the future teachers of the fine arts. In article ways of formation of aesthetic culture of the future teachers of the fine arts are considered.

Key words: aesthetic culture, an art embroidery.

Постановка проблеми. На професійно-педагогічному рівні проблема формування у майбутніх учителів образотворчого мистецтва естетичного ставлення до художньої вишивки заслуговує особливої уваги. Адже йдеться про розвиток професійних якостей вчителя, його знань, вмінь і навичок щодо використання на практиці в системі освітньо-виховної роботи в школі художньої вишивки як засобу естетичного виховання учнів.

Тому виникає необхідність ретельного вивчення художньої вишивки в таких аспектах, як формування у майбутніх вчителів естетичної культури, смаку та вміння бачити у народній творчості свої корені.